

Медична освіта:

УДК 608.016:611:165.194

РОЛЬ КОГНІТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ОНКОЛОГІЇ

Крижанівська А.Є.

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», кафедра онкології, м. Івано-Франківськ, Україна, e-mail: anna.nivska@gmail.com

Резюме. В останні роки масштабного розмаху набувають дослідження когнітивних здібностей за допомогою найрізноманітніших методів. Станом на сьогодні розвиток когнітивних здібностей для вчених виступає одним із провідних завдань. У зв'язку з цим розробляються нові психологічні схеми та методи. При цьому дослідники прагнуть знайти способи розвинути людський інтелект і когнітивні здібності. Сукупним розумовим потенціалом людини виступає інтелект. Він включає в себе інструменти реалізації когнітивних здібностей, які мають бути доцільно використані для адаптації людини до життя. Інтелект формується в процесі становлення особистості в конкретному суспільстві і залежить від її соціалізації. «Кожний організм вичерпує з величезного резервуару можливостей світу все те, що для нього доступно, що відповідає його когнітивним здібностям». Завдяки когнітивним здібностям функції розуму людини не вичерпуються лише інтелектом, найважливішу роль відіграють інтуїція і, особливо, мислення. Людина має здатність сприймати, зберігати і відтворювати набуті знання, крім того, їх обробляти, генеруючи нові ідеї і використовувати їх в конкретних рішеннях. Пам'ять, спостережливість, уява і, особливо, мислення постійно розвиваються протягом всього життя. Це необхідно не тільки в науковій діяльності, але й у повсякденному житті. Світогляд людини – це не тільки система знань про оточуючий світ, спосіб пізнання, але й результат засвоєння і формування відношення до оточуючого середовища.

Ключові слова: комунікативно-когнітивний підхід, когнітивні здібності, процес пізнання, професійна медична комунікативна компетентність.

Вступ. Характерною рисою нової наукової парадигми є стирання межі між гуманітарним і природничо-науковим знанням. Відбувається формування нового міждисциплінарного синтезованого знання, в якому особливу роль відіграє дисципліна «Онкологія». Перехід

до нової дослідницької парадигми, що виражена в логіці ступеневої освіти, викликав переосмислення підходів у методиці навчання онкології, яка передбачає безліч підходів у вищій освіті для досягнення різних цілей: практичних, академічних, науково-дослідницьких, професійних. Сутність цих підходів (системного, міждисциплінарного, традиційного, особистісно-орієнтованого, особистісно-діяльнісного та інших похідних підходів) розкрита в філософській, педагогічній, медичній, психологічній науковій літературі. Деякі підходи, такі як ситуаційний, контекстний, поліпарадигмальний, інформаційний, ергономічний, з'явилися порівняно нещодавно, але вже міцно увійшли в науковий обіг і отримали визнання серед вчених. Сюди ж відносяться й синергетичний та компетентнісний підходи, які включають категорії системності та міждисциплінарності.

Однією з інноваційних стратегій у психолого-педагогічній методиці вивчення онкології майбутніх лікарів є динамічний розвиток їх когнітивних здібностей (когнітивний, від англ. cognitive – «пов'язаний з ментальними процесами розуміння» [1, 3]. Авторами когнітивної теорії навчання, яка була розроблена на основі когнітивної психології, вважаються Дж. Брунер та У. Ріверс. Ця теорія базується на наступних положеннях: 1) розвиток мислення є невід'ємною складовою процесу оволодіння дисципліною; навчання не повинно будуватися лише на сприйнятті та механічному заучуванні класифікації TNM та схем хіміотерапії; студентів слід залучати до активного процесу пізнання суті явищ, створювати умови для реалізації особистісних орієнтирів; 2) студенти повинні бути активними учасниками процесу навчання, під час якого необхідно враховувати їхні індивідуальні інтереси і особливості; 3) процес навчання має носити соціально обумовлений характер – як студенти, так і викладачі повинні бути залучені в процес взаємного пізнання і розуміння один одного і співробітництва в період вчення та навчання [2, 4].

Перші серйозні крос-культурні дослідження в психології, точніше в загальній психології, датуються межею 19-20 ст. Засновником крос-культурної психології вважається британський психолог і антрополог У. Ріверс, який працював у складі знаменитої Кембріджської етнографічної експедиції на островах протоки Торреса, а потім у Новій Гвінеї і в Південній Індії. Під час цієї експедиції в польових умовах були апробовані експериментальні установки і методики, розроблені в психологічних лабораторіях Європи. Вивчались сенсорні здібності: гострота зору, сприйняття кольору, сприйняття простору, гострота слуху, нюх, смак, визначення ваги, тактильні відчуття. Психологи відкинули багато інтерпретацій У. Ріверса, особливо це стосується компенсуючої гіпотези, яку він і не зміг підтвердити, оскільки експериментально не дослідив вищі психічні функції. Але в багатьох відношеннях дослідження, проведені на межі XIX і XX століть, досі вважаються показовими. Звіти У. Ріверса становлять значний інтерес і тому, що кількісні дані він прагнув підтвердити іншими методами. Так, вивчаючи сприймання кольорів за допомогою апаратних методів, він використовував також метод опитування, цікавлячись у туземців, яким кольорам вони надають перевагу, і метод спостереження, відмічаючи, в одязі якого кольору люди приходять на свято [5, 10].

Метою вітчизняної методики викладання онкології є когнітивні стратегії, які втілюються на різних рівнях:

- рівень правила – виконання збору анамнезу відповідно до правил;
- рівень значення – усвідомлення і розуміння значення вживаних онкологічних одиниць;
- рівень виконання мовної діяльності – усвідомлення того, як студент буде висловлювання, з чого починає, чим закінчує, опитуючи онкохворого;
- соціальний рівень – усвідомлення змісту того, про що йдеться у висловлюванні, яку функцію воно несе (прохання, заперечення і т. ін.);
- культурологічний рівень – усвідомлення того, наскільки інформація та її мовне оформлення відповідають сприйняттю пацієнта;
- когнітивний стиль роботи – усвідомлення студентами того, як він навчається, які прийоми використовує, оцінка їх ефективності, а також самооцінка рівня володіння дисципліною [6].

Названі рівні когнітивності співвідносяться з компонентами комунікативної компетенції і свідчать про вплив когнітивних процесів на її формування. Так, при визначенні комунікативної компетенції L. Bachman використовує поняття «комунікативне мовне вміння», що складається з багатьох компетенцій, однією

з яких є когнітивна (cognitive) [5, 9]. Вона полягає у «готовності до створення комунікативного вмісту в результаті мовно-розумової діяльності: взаємодія проблеми, знання і дослідження», які вказують на визначальну роль врахування когнітивних здібностей при створенні освітніх технологій, спрямованих на формування компетенцій, які, на відміну від набутих знань, можуть модифікуватися, комбінуватися й у цій якості являти собою відповідні пункти для прийняття евристичних рішень [8, 10].

Підходом, що лежить в основі розвитку когнітивних здібностей, є комунікативно-когнітивний підхід, який виник як реакція на прямий підхід з його установкою на інтуїтивне оволодіння мовою, і передбачає усвідомлення, розуміння студентами онкологічних термінів і формування здатності пояснювати вибір і вживання таких одиниць в процесі спілкування. Актуалізація когнітивних стратегій у вивченні онкології обумовлена бурхливим розвитком когнітивної здатності, яка виникла в результаті усвідомлення антропоцентризму як головного принципу мовознавства на рубежі XX-XXI століть. У центрі уваги представників когнітології знаходяться проблема зв'язку мови і мислення, питання придбання, зберігання, обробки та відтворення знань, у тому числі й мовних. Тому, в контексті методики вивчення онкології комунікативно-когнітивний підхід є пріоритетним, оскільки дозволяє вирішити питання організації знань в пам'яті суб'єкта, співвідношення вербального та образного компонентів у процесі запам'ятовування і мислення. В основі процесу пізнання та, відповідно, й в основі комунікативно-когнітивного підходу лежить активність особистості. Когнітивний підхід до навчання реалізується в тому випадку, коли відбувається заміна суб'єктно-об'єктних відносин на суб'єктно-об'єктну взаємодію, тобто коли студент є активним учасником процесу навчання, а не об'єктом навчальної діяльності викладача [7, 8]. Під час когнітивного підходу людина, яку навчають, є центром освітнього процесу, є особистістю, що мислить, яка активно переробляє інформацію. Таким чином, саме когнітивний підхід у навчанні робить комунікативну методику більш динамічною і надає новий імпульс для поновлення методичної думки. Осмислене навчання – це процес співвідношення та прикріплення нового матеріалу до існуючих сталих об'єктів у когнітивній структурі. Увійшовши до когнітивного поля, новий матеріал взаємодіє зі вже увімкнутою концептуальною системою та співвідноситься з категорією, яка підходить. Факт того, що матеріал може бути співвіднесеним із сталими елементами в когнітивній структурі, свідчить про його осмислен-

ня. Матеріал, що є вивченим осмислено, віднесене до певної категорії знання, на відміну від вивченого напам'ять, має значно більший потенціал для зберігання в довгостроковій пам'яті. Під час комунікативно-когнітивного підходу особливе значення набуває опозиція «навчання» та «вчення» [9]. Під категорією «вчення» розуміють самостійну, свідому учбову діяльність, метою якої є набуття нових знань. Ця категорія протиставляється формальній процедурі «навчання», яка перешкоджає розкриттю когнітивних здібностей. Велика увага приділяється пізнавальній стороні навчання, розкриттю здібностей, вихованню самоповаги. Однією з головних умов організації учбового процесу є вміння надавати та отримувати допомогу. При цьому, викладач допомагає лише тоді, коли допомога є дійсно необхідною. Свідомий внесок кожного оцінюється всіма учасниками процесу. Врахування таких характерних для студентів-медиків показників, як розвинена уява, гарна пам'ять є когнітивною основою освітніх технологій, спрямованих на формування лікарської професійної комунікативної компетенції. Вибір комунікативно-когнітивного підходу як ключового в методологічній основі методики викладання онкології обумовлений зазначеними психофізіологічними характеристиками і закономірностями розвитку людини. У процесі навчання йде активне формування особистості, виробляється власний стиль поведінки у вченні. Ступінь комунікативної і когнітивної складності матеріалу, що вивчається, визначає проблематику навчального спілкування, його зміст, глибину і об'єм. Крім того, зміст освітнього процесу, форми аудиторної та позааудиторної роботи, методи і прийоми на основі комунікативно-когнітивних технологій, навчання у співпраці сприяють розвитку зазначених пізнавальних процесів особистості та розкриттю когнітивних здібностей студентів, що дозволяють формувати нові професійні й особистісні якості, збагачувати професійний і соціальний досвід. Комунікативно-когнітивні технології характеризуються своєю спрямованістю на розвиток навчально-пізнавальної компетенції, вони розвивають інтелектуальні здібності студентів, привчають їх до спостережливості, рефлексії, формують навчально-дослідницькі та науково-дослідні вміння, розвивають критичне мислення, стратегії розуміння усних та письмових текстів професійної спрямованості. Ці технології включають в себе складання концептуальних карт, роботу з таблицями, схемами, колажування, створення проектів з використанням кейс-методу, участь у навчальних та наукових конференціях та ін.

Висновки. Формування міжкультурної компетентності на основі комунікативно-

когнітивного підходу – це комплексний освітній процес, що здійснюється на основі цілісної методико-філологічної моделі, яка припускає: підбір теоретичного матеріалу, що відображає сучасні тенденції в мовній політиці; аналіз міжкультурних універсалій і опозицій; реалізацію навчально-практичних заходів, орієнтованих на акцентуацію та освоєння культурних відмінностей, відображених в окремих фрагментах картини світу. При такому підході формування професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, коли “майбутній фахівець використовує знання з онкології, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід”, стає метою навчання, чинником, що визначає всю навчально-методичну організацію онкології, і засобом активізації особистісного потенціалу студента.

Література:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания [Текст] / Б.Г. Ананьев. – М.: Наука, 2000. – 350 с.
2. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в ВНЗ: Монографія / Г.В. Барабанова. – К.: Фірма “Інкос”, 2007. – 315 с.
3. Зонтова С. Є. Когнітивний підхід до навчання / С.Є. Зонтова // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. наук. праць. – Ялта: РВВ КГУ, 2005. – Вип. 8, ч. 2. – С. 89–93.
4. Ковриго С.Б. Комунікативно-когнітивний підхід у навчанні англійської мови / С.Б. Ковриго // Англійська мова та література: науково-методичний журнал. – Харків: Основа, 2010. – № 36. – С. 17–23.
5. Степанова І.С. Реалізація комунікативного підходу до викладання іноземних мов у технічних вишах: Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізм та освіта». – 2008. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/stepanova.php>.
6. Сура Н.А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування: Автореф. дис. канд. філол. наук: 13.00.04. – Луганськ, 2005. – 20 с.
7. Anderson, R.C. Readings in the psychology of cognition [Text] / R.C. Anderson, D.P. Ausubel. – Holt, Rinehart and Winston, 1965. – Original from the University of Michigan Digitized Jun 13, 2006. – 690 p.
8. Ausubel, D.P. Educational psychology: a cognitive view [Text] / D.P. Ausubel. – Holt, Rinehart and Winston, 1968. – Original from the University of Michigan Digitized Jul 14, 2008. – 685 p.
9. Bachman, L. Fundamental Considerations in Language Testing [Text] / L. Bachman. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – 408 p.
10. Baumeister, Roy F. The self in social psychology [Text] / Roy F. Baumeister. – Psychology Press, 1999. – 492 p.

УДК 608.016:611:165.194

РОЛЬ КОГНИТИВНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ОНКОЛОГИИ

Крижановска А.Э.

ГВУЗ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет», кафедра онкологии, г. Ивано-Франковск, Украина, e-mail: anna.nivska@gmail.com

Резюме. В последние годы масштабного размаха приобретают исследования когнитивных способностей с помощью самых разнообразных методов. На сегодня развитие когнитивных способностей для ученых является одной из ведущих задач. В связи с этим разрабатываются новые психологические схемы и методы. При этом исследователи стремятся найти способы развить человеческий интеллект и когнитивные способности. Совокупным умственным потенциалом человека выступает интеллект. Он включает в себя инструменты реализации когнитивных способностей, которые должны быть целесообразно использованы для адаптации человека к жизни. Интеллект формируется в процессе становления личности в конкретном обществе и зависит от ее социализации. "Каждый организм исчерпывает из огромного резервуара возможностей мира все то, что для него доступно, что соответствует его когнитивным способностям". Благодаря когнитивным способностям, функции ума человека не исчерпываются только интеллектом, важнейшую роль играют интуиция и, особенно, мышление. Человек обладает способностью воспринимать, хранить и воспроизводить приобретенные знания, кроме того, их обрабатывать, генерируя новые идеи и использовать их в конкретных решениях. Память, наблюдательность, воображение и, особенно, мышление постоянно развиваются в течение всей жизни. Это необходимо не только в научной деятельности, но и в повседневной жизни. Мировоззрение человека – это не только система знаний об окружающем мире, способ познания, но и результат усвоения и формирования отношения к окружающей среде.

Ключевые слова: коммуникативно-когнитивный подход, когнитивные способности, процесс познания, профессиональная медицинская коммуникативная компетентность.

UDC 608.016:611:165.194

THE ROLE OF STUDENT COGNITIVE CAPACITY IN THE STUDY OF ONCOLOGY

A. Kryzhanivska

SHEI "Ivano-Frankivsk National Medical University", Oncology Department, Ivano-Frankivsk, Ukraine e-mail: anna.nivska@gmail.com

Abstract. In recent years, a large-scale study of cognitive abilities through a variety of methods has been performed. Today, the development of cognitive abilities is one of the leading tasks for scientists. In this regard, new psychological schemes and methods are being developed. Researchers seek to find ways to develop human intelligence and cognitive abilities. Intelligence is the aggregate mental potential of a person. It includes tools for the implementation of cognitive abilities that should be appropriately used to adapt a person to life. Intellect is formed in the process of becoming an individual in a particular society and depends on its socialization.

"Everybody exhausts from the vast reservoir of the possibilities of the world all that is available to him, which corresponds to his cognitive abilities." Thanks to cognitive abilities, the functions of the human mind are not limited to intelligence, the most important role is played by intuition and, especially, thinking. Man has the ability to perceive, store and reproduce the acquired knowledge, in addition, to process it, generating new ideas and using it in certain decisions.

Memory, observation, imagination and especially thinking are constantly involved throughout life. It is necessary not only in scientific activity, but also in everyday life. Human worldview is not only a system of knowledge about the surrounding world, a way of cognition, but also the result of assimilation and the formation of the relation to the environment. Every person has different level of intellect: high, average, and even low, but intelligence – is, actually, potential. Thus, in order to become a good thinker, one should not be born as a genius.

Key words: communicative and cognitive approach, cognitive abilities, cognition, professional medical communicative competence.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2018 р.